

Inspirerande kursbok i kvalitativ metodik

Per-Gunnar Svensson, Bengt Starrin, red. **Kvalitativa studier i teori och praktik.** 262 sidor. Lund: Studentlitteratur, 1996. Pris ca 340 kr. ISBN 91-44-39851-4.

Recensent: Lillemor Hallberg, docent i psykologi och adjungerad professor vid Nordiska Hälsovårdshögskolan, psykologiska institutionen, Göteborgs universitet.

Innehållet i boken är till stor del baserat på föreläsningar i kvalitativ metod vid Nordiska Hälsovårdshögskolan (1993–94). Boken är indelad i tre delar, datainsamlingsproblematik, kvalitativa analysmodeller och speciella problem, och den belyser teoretiska och praktiska problem i kvalitativ metodik.

Deltagande observation

Den första delen av boken ger en initierad beskrivning av vanliga datainsamlingsmetoder, nämligen deltagande observation, djupintervju och fältforskning. Att studera verkligheten »inifrån», dvs deltagande observation, har en central ställning inom kvalitativ forskning.

Boken belyser viktiga aspekter av denna metod, nämligen grad av deltagande (öppen versus dold observation), grad av delaktighet (»outsider» versus »insider») samt vetenskaplig tillförlitlighet (subjektivitet versus objektivitet).

Den mest centrala etiska regeln i all forskning är att forskningen inte får skada någon eller kränka den personliga integriteten. Det klassiska dilemmat mellan å ena sidan ny kunskap och å andra sidan etiska ställningstaganden belyses och diskuteras med utgångspunkt i en kontroversiell studie av sexuella möten mellan män på en videoklubb, där data samlades in genom dold deltagande observation.

Kvalitativ intervju

Kvalitativ intervju, den kanske vanligaste datainsamlingsmetoden i kvalitativa studier, diskuteras. Metakommunikativ kompetens, dvs kunskap om kommunikativa normer, framhålls som viktigare

för en intervjuare än att ställa tekniskt korrekta frågor. En avgörande faktor i denna kompetens är folklighet: »kan man intervjua bönder på bönders vis och lärde män på lärde mäns vis då är man en god intervjuare». »Inifrånperspektivets» två dimensioner, distanslöshet och distansering, diskuteras i ett intressant och tankeväckande kapitel om naturalistisk forskning. Forskarens perspektiv kan liknas vid mikroskopets eller kalejdoskopets, med betydande konsekvenser för generaliseringsambitionen.

Kvalitativ analys

En informativ intellektuell bakgrund till »grounded theory»-metodiken och en översiktlig beskrivning av analysgången ges i boken. Kapitlet är ett bra komplement till Starrin och medarbetarens tidigare bok »Från upptäckt till presentation», som är mer inriktad på det praktiska analysarbetet. Dataprogrammet NUD*IST (non-numerical-data*indexing-searching-theorizing), ett hjälpmedel för kvalitativ analys, presenteras på ett mycket överskådligt och pedagogiskt sätt.

Argument för fusionen kvalitativ metod och datateknologi framförs, t ex att analysprocessen förenklas, det skapar ordning i data, och att forskarens kreativitet befrämjas. Om det i praktiken förhåller sig så återstår att se!

Kapitlet om förståelse, trovärdighet eller validitet är mycket intressant, och diskussionen om validitetsbegreppets innebörd och tillämpning tillför någonting nytt. Kvalitativa metoder kan vara lämpliga inom vård- och omsorgsområdet, folkhälsovetenskapen och inom samhälls- och beteendevetenskaperna.

Inspirationskälla

Boken rekommenderas därför varmt till presumtiva »kvalitativa» forskare/ forskningskonsumenter inom dessa breda områden. Den kan även tjäna som diskussionsunderlag och inspirationskälla för vidare studier och kan därför användas som lärobok i kurser i kvalitativ metodik. Boken rekommenderas även till forskare som ännu inte använt sig av »upptäckens väg», dvs kvalitativ metodik, i sin forskning. •

NYA BÖCKER

Utmärkt lärobok i klinisk diagnostik

John Munro, Christopher Edwards, eds. **Macleod's clinical examination.** 9 ed. 379 sidor. Edinburgh: Churchill Livingstone, 1995. Pris ca 355 kr. ISBN 0-443-04856-8.

Recensent: leg läkare Anders Fernström, intermedicinska kliniken, njurmedicinska sektionen, Karolinska sjukhuset, Stockholm.

Anamnes och status utgör fortfarande klinikerens viktigaste instrument på vägen till diagnos och behandling, trots stora landvinningar inom t ex radiologi, laboratoriemedicin och klinisk fysiologi. Det kan därför ibland vara av värde att repetera sina kunskaper inom detta område.

Handen på hjärtat, hur många av oss icke-neurologer kommer fortfarande ihåg hur t ex Rombergs test utförs och tolkas korrekt, och hur många av oss känner sig helt säkra på när vi ska använda klock- eller diafragmadelen på stetoskopet när vi auskulterar hjärta/lungor?

Svaren på bl a dessa frågor finner man i denna väl skrivna bok i bästa anglosaxiska anda, med vilket menas att anamnesupptagning och symtomtolkning, observationsförmåga, undersökningsmetodik samt bedömning av statusfynd är placerade i högsätet. Även patogenes berörs i begränsad omfattning.

Pedagogiska illustrationer

Boken, som i sin första upplaga utkom 1964, ansluter i första hand till »Davidson's principles and practice of medicine» och är med få undantag författad av läkare verksamma i Edinburgh. Boken är rikligt illustrerad med både fotografier (även färg) och pedagogiska teckningar, och den innehåller även ett stort antal sammanfattande tabeller.

Det första av de elva kapitlen behandlar framför allt intervjusituationen och ger en hel del tips om hur anamnesupptagningen blir så fullödlig som möjligt. Efter ett kortare kapitel om symtomanalys beskrivs

sedan i kapitel 3 all den information vi kan få bara genom att titta och känna på patienten. Exempelvis görs vi här uppmärksamma på att hepatit B kan överföras i samband med tatuering, samtidigt som tatueringen i sig kan ge värdefull information om patientens personlighet. Därefter följer sex mer specifika kapitel som avhandlar nervsystemet, ögonen samt rörelseapparaten. Boken avslutas med ett kapitel om undersökning av barn och ett appendix med förslag på dokumentation/journalföring och kvalitetssäkring (t ex »medical audit»).

Finns även som pocket

»Macleod's clinical examination» vänder sig i första hand till läkarstudenter men torde även vara av stort värde för läkare under AT-/specialistutbildning. Dessutom, såsom redan antytts, kan säkert även många färdiga specialister ha ett och annat att hämta i denna bok.

För studenten i början av sin kliniska läkarutbildning finns även en nedbantad pocketvariant, »Introduction to clinical examination» (sjätte upplagan, 132 sidor, Churchill Livingstone, 1993. ISBN 0-443-04787-1).

För repetition och förkovran

Jämfört med »Klinisk propeudeutik» (5:e upplagan 1982) av Svanborg och Rinder så är »Macleod's clinical examination» förvisso inte skriven på svenska, men ändå betydligt mer lättillgänglig och modern både avseende innehåll och utformning.

Min bedömning är att alla kliniskt verksamma läkare borde ha tillgång till denna bok, framför allt för repetition men även till förkovran inom området utanför det egna specialområdet. •

Adressera korrespondens om nya böcker och recensioner till:

Bokredaktionen, Läkartidningen, Box 5603, 114 86 Stockholm.